

České potíže s přijetím eura

Petr HARTMAN, moderátor

Začíná pravidelný diskusní pořad Studio STOP, který se vysílá na okruhu Český rozhlas 6. Pokud možno ničím nerušený poslech vám přeje Petr Hartman. Pomalu se rozbíhá rok 2007 a s ním i česká ekonomika. Ta podle původních plánů politiků měla v následujících dvanácti měsících držet takový směr, který by zemi do roku 2010 přivedl do takzvané eurozóny, tedy mezi státy, jejichž platidlem je euro. Z nového roku je sice ukrojeno jen pár dnů, přesto už je zřejmé, že v roce 2010 se v České republice eurem platit patrně nebude. Sliby dané Bruselu byly odsunuty stranou a ve volebním roce 2006 se státním financím pořádně pustilo žilou. Navíc bylo přijato několik zákonů, které letos rovněž výrazně zatíží státní rozpočet na straně výdajů. Zkrátka politici postavili sami sebe do role osob neplnících sliby. Kvůli tomu musí vypracovat nový plán, jak chtějí dostat závazku, který vyplývá ze členství v Unii, tedy kdy splní všechny podmínky pro přijetí eura. Jak se k sobě hodí pojmy euro a Česká republika na začátku roku 2007? Také o tom uslyšíte v dnešním Studiu STOP. Ve studiu vítám Petra Zahradníka, ředitele kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny, a dále ekonoma Evžena Kočendu z Univerzity Karlovy. Takže dobrý večer.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Dobrý večer.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Dobrý večer.

Petr HARTMAN, moderátor

Když budeme hovořit o euru, tak bychom možná mohli začít tím, že lidé v některých zemích Evropské unie před pěti lety získali novou zkušenost, a to tu, že mohli zapomenout na svoje národní měny a museli začít platit eurem. To samozřejmě nebyla jediná novinka. Další novinkou bylo už před více lety to, že se bezhotovostně eurem platilo, ale přesto ta první hmatatelná zkušenost těch běžných lidí byla zhruba před těmi pěti lety. Samozřejmě na nějaké zkušenosti to není zas až tak dlouhá doba, ale přesto už lze něco říci o tom, jak se naplnila ta očekávání, protože byly zde třeba skeptické hlasy o tom, že euro způsobí ekonomikám některých zemí problémy a tak dále. Naplnila se ta pesimistická představa? Petře Zahradníku.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Já se domnívám, že ta pesimistická představa, respektive spíše pesimistická retrospektiva, která je občas slyšet ze zemí, jako je Německo, Itálie, je spíše projevem jakéhosi sentimentu za těmi starými nebo již neexistujícími národními měnami, a to v tom smyslu, že někteří občané říkají, že zavedení euro vedlo v těchto zemích k výraznému zvýšení cenové hladiny. Statistika nikdy nepotvrdila tento jev. Potvrdila jej například v tom, že to zvýšení cenové hladiny se dotklo takzvaného turistického spotřebního koše, jako je například cena za ubytování, za stravování, za suvenýry, za služby, které člověk platí v době, kdy jede na dovolenou. Tam to cenové zvýšení bylo skutečně poměrně výrazné, ale celkový spotřebitelský koš nedoznal vůbec nějakého radikálního, radikálního zvýšení. Takže v tomto smyslu určité pesimistické představy se nepotvrdily, ale současně se nepotvrdily ani jakési optimistické představy v tom, že na

základě snížení nebo redukce takzvaných transakčních nákladů, to znamená nákladů spojených s tím, že v rámci relativně malé Evropy existovalo v té době řada národních měn a snížení těch transakčních nákladů spojených s jejich likvidací a zavedením společné měny údajně mělo vést k tomu, že Evropa měla růst výrazně rychleji, než ve skutečnosti rostla. To se tedy zatím rozhodně nepotvrdilo, ale na druhou stranu bych řekl, že těch pět, respektive osm let je z hlediska historie měny velmi krátký okamžik, a že tyto efekty se určitě potvrdit zatím nemohly. Ale určitě obyvatelé Evropské unie nebo i firmy si na existenci eura zkrátka pragmaticky zvykli a považují jej za jakousi homogenní součást jejich života, bez toho, že se na ni dívají nějak výrazně citově, ať už pozitivně, nebo negativně, podle mého názoru.

Petr HARTMAN, moderátor

Samozřejmě lidé v některých členských zemích, tedy tam, kde je euro zavedeno, si na euro zvykli. Je zajímavé ale v této souvislosti, že se uskutečnily některé průzkumy veřejného mínění a ty poslední, které právě shrnují tak zhruba těch pět let, tak dokazují, že ten postoj lidí k euru je překvapivě jiný, než byl na začátku, kde samozřejmě byla určitá skepse, ale většina lidí, kolem šedesáti procent, považovala euro za přínos a nyní se to otočilo a výrazná většina se dívá na euro negativně. Jak je to možné podle Evžena Kočendy?

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já myslím, že na začátku pořadu vy jste zmínil, že politici v České republice sami nesplnili sliby, které dali. Já si myslím, že určitá míra nespokojenosti, kterou obyvatelé v eurozóně chovají vůči euru, by se měla hledat také v tom, co dělají politici. Euro bylo zavedeno v takzvané eurozóně, tedy v nekompletní Evropské unii tehdy a současně s tím, jak země, které se staly členy ekonomické a monetární unie, vlastně splnily ta maastrichtská kritéria, tak byla posléze zavedena smlouva o stabilitě a růstu. Vlastně smlouva o stabilitě a růstu nahrazuje, nebo ne nahrazuje, ale je to vlastně takové permanentní vyjádření toho, že maastrichtská kritéria, která měla být splněna před vstupem do eurozóny, nekončí, ale země by určitě parametry měly dodržovat stále, tak, aby vlastně plnily závazek dlouhodobé makroekonomické stability. Já si myslím, že to je vlastně problém, protože ve chvíli, kdy euro vstoupilo do oběhu, tak po několika letech ty parametry mnoho zemí přestalo dodržovat a vlastně na té fiskální úrovni se disciplína rozvolnila a samozřejmě s rozvolněnou fiskální disciplínou lidé tuto rozvolněnou fiskální disciplínu velmi intenzivně vnímají v tom, že pokud děláme nyní dluhy, teď mluvím za Evropskou unii, ale to znamená nejenom za eurozónu, ale i za Českou republiku, tak samozřejmě ty dluhy budeme muset někde zaplatit. Dluhy principiálně dělá vláda, což jsou ti politici, kteří dávají sliby, a zaplatit tyto dluhy mohou pouze dvěma způsoby. Prostřednictvím nějakých reálných prostě peněz, to znamená tím, že vyberou více daní nebo sníží radikálně výdaje tak, aby jim částka, kterou vybírají na daních, stačila. Každopádně nějakým reálným způsobem ten dluh musí umořit. Anebo tady existuje taková drobná finta, že se ten dluh vlastně v té reálné úrovni sníží prostřednictvím zvýšené inflace. Já si myslím, že když lidé vnímají to, že jim narůstá dluh a v budoucnu ho budou muset zaplatit, ať takovým nebo onakým způsobem, tak to vnímají jako, na každý pád z toho vychází nic jiného, než snížení vlastně osobního bohatství. Spousta lidí si ...

Petr HARTMAN, moderátor

To přičítají euru.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

... tady to redukuje vlastně na euro, to, že bylo přijato euro, a pak se člověk nemůže divit, že existuje určitá nechuť v různých zemích k přijatému euru. Paradoxní ovšem je, že například nejhlasitější, nejhlasitější výrazy nevole se ozývají třeba z Itálie, která sama o sobě měla vždycky obrovské fiskální

problémy, sama o sobě měla v moderní historii vždy měnu, která byla velmi nestabilní, vyznačovala se vysokou inflací. Tady je to trošinku paradoxní, ale nevím, nepřísluší mi soudit, co se děje v hlavách Italů. Ta odpověď, co jsem dal před tím, si myslím, že je takové nejstručnější možné shrnutí na tu otázku, proč se lidé ...

Petr HARTMAN, moderátor

Takže to je takové pohodlí od politiků, že se chovají nezodpovědně. Chovali by se stejně, i kdyby nebylo euro, ale nyní mají šanci svést to na Evropskou unii a na euro. Ty dluhy by ty země dělaly stejně. Asi tak disciplinovaní z hlediska třeba veřejných financí a podobně by nebyli, i kdyby nebylo euro.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Když se nad tím zamyslíme, že by v řadách politiků zřejmě byli úplně stejní nebo podobná garnitura lidí, tak si myslím, že ano.

Petr HARTMAN, moderátor

Když právě hovoříme o euru, jak tedy euro může fungovat, třeba když to porovnáme, jak se euru daří vůči dolaru, tak se mu daří relativně slušně. Jak vůbec tedy euru se takto může dařit a jak může euro vůbec fungovat v systému, kde ty sliby nejsou dodržovány, jak o tom mluvil Evžen Kočenda, že platí určitá pravidla, jak by se ekonomiky jednotlivých zemí měly chovat, a ony se tak nechovají a chovají se hůře.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Co se týče té fiskální disciplíny, tak tam si myslím, že jak evropské státy, tak Spojené státy si nemají v současné době zrovna moc co vyčítat. Tam si myslím, že ta finanční nebo ta fiskální disciplína pokulhává na obou dvou stranách. Ale to, že se momentálně euru daří v porovnání s americkým dolarem výrazně lépe, podle mého názoru dost popírá nějaké fundamentální, fundamentální ekonomické reflexe, protože podíváme-li se na hospodářský růst Spojených států, dokonce i ve fázi, kdy relativně polevuje oproti období před dvěma nebo před třemi lety, tak pořád v průměru ekonomika Spojených států roste jeden a půl až dvakrát rychleji než ekonomika Evropské unie. Co se týče jiných, řekněme standardních, makroekonomických ukazatelů, jako je míra nezaměstnanosti, jako je využití kapacit, ekonomických a tak dále, tam všude americká ekonomika vítězí, respektive semílá tu ekonomiku evropskou a jediný rozdíl, který v současné době je mezi americkou a evropskou ekonomikou, je z hlediska, řekněme, vnější rovnováhy. Americká ekonomika již čtyři roky čím dál tím více generuje stále větší obchodní deficit, kdežto drtivá většina evropských ekonomik a Evropská unie jako celek, včetně těch ekonomik velkých, jako je například německá, vykazují poměrně výrazný obchodní přebytek, respektive přebytek takzvaného běžného účtu. Možná v tom je důvod, že ten takzvaný dvojitý deficit americké ekonomiky je v současné době spíše sentimentálně vnímán investory jako riziko vývoje americké ekonomiky, a proto ten kurz je tam, kde je. K tomu samozřejmě nelze nepřipočítat i neekonomické faktory, jako je politická, geopolitická stabilita, respektive spíše nestabilita a to, v jakých oblastech Spojené státy hrají, v jakých oblastech světa Spojené státy hrají velmi podstatnou roli, na rozdíl od, řekněme, států evropských. A to, podtrženo sečteno, možná dává výsledek, který má současná podoba kurzu amerického dolaru vůči euru.

Petr HARTMAN, moderátor

To byl Petr Zahradník. Obrátil bych se na Evžena Kočendu.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já bych k tomu doplnil jenom jednu věc, že je potřeba se podívat na to, že vlastně státy Evropské unie mají vlastně přebytek na běžném účtu také díky tomu, že existují, existuje velice široký soubor různých nařízení a restriktivních opatření, která vlastně nedovolují, aby dovozy do Evropské unie plynuly tak volně, jako se to děje třeba právě v těch konkrétně Spojených státech.

Petr HARTMAN, moderátor

Když právě ale hovoříme o tom euru a o těch určitých pravidlech, existuje teoreticky nějaká hranice, kam až se zajít nedá, že by se ten systém mohl zhroutit, a že by třeba došlo ke zpětnému kroku, to znamená, že by euro bylo zrušeno, Evropská měnová unie by se rozpadla a opět by byl návrat k jednotlivým měnám těch států, třeba k marce, k liře?

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Já si myslím, že minimálně dva momenty naznačil v předchozí odpovědi Evžen Kočenda. Za prvé, v případě, že by ta fiskální nestabilita, respektive fiskální stabilita daná Paktem stability a růstu nebyla dlouhodobě chronicky dodržována. Tak to si myslím, že může být první impuls pro to, aby, řekněme, eurozóna nefungovala efektivně, tak, jak má, a na základě toho by mohlo dojít k úvahám o jejím rozpadu. A druhý, druhý moment rovněž pan Kočenda zmínil, například v souvislosti s Itálií. Itálie byla země, kde její vnitropolitická krize, respektive dokonce i určité, určitá nejistota ohledně fungování Evropské unie samé v souvislosti s nepřijetím evropské ústavy a v souvislosti s tehdy neschválením takzvaného nového rozpočtového rámce nebo nové finanční perspektivy, tak Itálie byla nebo někteří italscí politici byli nositeli myšlenky toho, že by stálo za to se vrátit zpátky k národním měnám. Takže pokud, řekněme, ruku v ruce tady bude existovat tato fiskální nedisciplinovanost a současně sami politici budou živit očekávání nebo budou vytahovat myšlenky ohledně toho, že euro má končit, tak udělají hodně práce pro to, aby skutečně, aby jednou třeba skutečně skončilo.

Petr HARTMAN, moderátor

Čistě teoreticky, kdyby euro skončilo, byla by to ekonomická katastrofa pro Evropskou unii, nebo by to nebylo až tak zase hrozné?

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Čistě teoreticky si myslím, že ne. Navíc evropská ekonomika, to je natolik dynamický a komplexní systém, že jako se nedá rozbořit v podstatě takovýmto nominálním nějakým monetárním zásahem. Ale já bych k tomu ještě doplnil jednu věc. Já si myslím, že monetární unie, měnová unie je bezvadná věc, protože pokud můžete na tak obrovském území prostě skutečně cestovat, obchodovat, platit, dělat transakce pomocí jednoho jmenovatele, tak si myslím, že to přece jenom stojí za to, že to rozhodně pro podniky je jednodušší, pro lidi je to rozhodně jednodušší. Na druhou stranu, vlastně pokud je tak vysoká míra měnového unionismu, tak by si skutečně politikové měli uvědomit, že to euro nebo eurozóna není jenom hračka prostě, s kterou si můžeme pohrávat, a že ekonomika snese všechno. Pokud je vysoká míra monetárního unionismu, tak musí být poměrně vysoká míra i fiskálního unionismu. Já si myslím, že to je největší zádrhel, na který, na kterém eurozóna v současné době jako drhne.

Petr HARTMAN, moderátor

Je to myšleno tak, že tedy aby byla dodržována rozpočtová disciplína v jednotlivých zemích nebo míříte tím na evropský rozpočet?

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Ne, myslím tím, aby byla dodržována rozpočtová disciplína v jednotlivých zemích tak, aby byla poměrně integrovaná a synchronizovaná.

Petr HARTMAN, moderátor

Když právě hovoříme o těch různých pohledech na euro, tak samozřejmě také existují země, kde si drtivá občanů euro pochvaluje a patří k nim především Irsko a Finsko. Je to náhoda, že to jsou země, které zažily ekonomické vzepětí, že se postavily tyto země na nohy, dalo by se říci, ekonomicky?

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Myslím, že to náhoda není, že to je opravdu spíše projev nějakého subjektivního sentimentu, že pokud se o některých zemích té takzvané staré EU patnáctky dá hovořit o tom, že zaznamenaly nějaký výrazný ekonomický boom, nejenom vyčíslený těmi standardními ekonomickými ukazateli, ale určitými i nepříliš číselně vyjádřitelnými kvalitativními charakteristikami, tak jsou to právě Irsko a Finsko. Ty země prodělaly ohromné strukturální změny nebo aplikovaly výrazně nově strukturální politiky právě počátkem devadesátých let, Irsko ještě o něco málo dříve. Mám pocit, že právě jejich spokojenost, respektive spokojenost jejich občanů s eurem je výrazem celkového optimistického náhledu na ekonomickou realitu, která v těchto zemích panuje.

Petr HARTMAN, moderátor

Když hovoříme o euru, o pocitech lidí, jaké postoje mají k euru, tak samozřejmě musíme zmínit a zopakovat, že zdaleka ne ve všech zemích Evropské unie se platí eurem. Je to dáno tím, že ty původní země nebyly nuceny za každou cenu zavést euro. Naopak nováčkové, když uzavírají ty různé smlouvy týkající se vstupu do Unie, tak už se zavazují k tomu, že to euro zavedou. Z tohoto úhlu pohledu byli nejuspěšnější Slovinci, kteří už mají euro od začátku letošního roku. Vypovídá to o něčem? Evžene Kočendo.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Tak minimálně to vypovídá o tom, že Slovinci si uměli udělat pořádek ve vlastním domě, lépe řečeno ve vlastních veřejných financích, protože ten monetární segment parametrů, které země musí plnit před tím, než vstoupí do eurozóny, tak si myslím, že není až takový problém. Na druhou stranu, opakují zase, pokud v nějakém rozumném horizontu nedojde k fiskální konsolidaci, tak ani ty dosažené monetární parametry, které nyní prostě spousta zemí splňuje, tak i ty prostě potom budou porušeny jako přirozený výsledek fiskální nedisciplíny.

Petr HARTMAN, moderátor

Když právě hovoříme o Evropské unii, tak samozřejmě nejenom ve Slovinsku na začátku roku bylo zavedeno euro, ale z hlediska Evropské unie došlo také k dalšímu významnému kroku a to je, že od letošního roku jsou členy Evropské unie také Bulharsko a Rumunsko. V této souvislosti se hovoří o tom,

že Evropská unie už vytvořila největší jednotný trh na světě. Může to mít nějaký pozitivní dopad na českou ekonomiku a i třeba na další fungování eura v budoucnosti, nebo naopak tam existují určité obavy? Petře Zahradníku.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Za prvé si myslím, že Rumunsko a Bulharsko znamená pro, nejenom pro české, ale vesměs pro středoevropské investory, podnikatele velice významné teritorium, na které se obracejí. A slovo obracejí záměrně uvádím v přítomném čase, protože již několik let před tím, než se tyto dvě země staly členskými zeměmi Evropské unie, nejenom české subjekty, ale i rakouské, maďarské a další právě vůči, polské například, vůči teritoriu Rumunska a Bulharska upíraly výraznou, výraznou pozornost, což teďko v podmínkách jednotného vnitřního trhu je daleko snazší, daleko jednodušší právě do tohoto teritoria expandovat. Opačně, nevím, jestli lze hovořit o výhodě, nicméně je to asi fenomén, který budeme registrovat, nejenom Česká republika, ale i některé z těch nových EU deseti zemí, nováčků z roku 2004, nezaujaly vůči občanům nebo pracovníkům Rumunska a Bulharska žádné v podstatě překážky z hlediska volného pohybu osob, takže mám pocit, že na některé profese, které, řekněme, českým lidem nejsou dostatečně, řekněme, adekvátní, respektive na profese, kde je, řekněme, odměna taková, kde čeští občané zkrátka za tuto odměnu pracovat nechtějí, tak to možná otevírá prostor pro to, že lidé právě z těchto zemí nebo s lidmi z těchto zemí se můžeme častěji vidět na tuzemském trhu práce. Ten mzdový rozdíl oproti, řekněme, naší mzdové úrovni, je téměř propastný. Řekl bych, že je zhruba srovnatelný se mzdovým rozdílem mezi Českou republikou a Německem. Průměrná mzda v Bulharsku je zhruba pět tisíc pět set korun, v případě Rumunska asi okolo šesti tisíc korun, takže mám pocit, že pro určité profese může být zajímavé, pro bulharské a rumunské občany se ucházet o to působit na tuzemském pracovním trhu.

Petr HARTMAN, moderátor

Když hovoříme o tom působení na tuzemském pracovním trhu a o mzdových rozdílech, nemůže také dojít k tomu, že třeba i kvalifikované a vysoce kvalifikované pracovní síly z těchto zemí stlačí, dejme tomu, v některých oblastech třeba mzdy, že dojde k tomuto efektu?

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

To jste trošku nakousnul něco, co jsem zrovna chtěl říct taky. Nemyslím si, že by tohle se projevilo, že by vlastně příliv kvalifikovaných sil stlačoval nějak nadměrně mzdy za stejnou práci v těch rozvinutějších regionech. To si nemyslím. Na druhou stranu se vrátím ještě jednou, možná už jsem s tím otravný, ale opravdu k té fiskální disciplíně, protože jak právě tady kolega Zahradník řekl o tom, že přijetím Bulharska, Rumunska vlastně vzniká potenciál pro příchod lidí na uvolněná nebo na volná pracovní místa, především místa, kde je vyžadována nižší kvalifikace, tudíž je tam nižší odměna v nových zemích, které, v těch deseti nových zemích, které vstoupily v roce 2004, jak se to spojuje s tou fiskální disciplínou nebo respektive nedisciplínou. Jestliže populistické vlády v mnoha těchto nově přistoupičích zemích, v těch deseti, které přistoupily v roce 2004, zavedly minimální mzdy a udržují poměrně velkorysé sociální programy, tak vlastně lidi s nízkou kvalifikací, kterým, jak vlastně pan Zahradník pregnantně řekl, jim práce určitého druhu za nějakou menší odměnu nevoní, tak vlastně tyto lidi nic skutečně netlačí, aby tuto práci vzali. A jelikož nemají vyšší kvalifikaci, tak se přirozeně nekvalifikují na lépe placená místa, tudíž končí v mnoha případech na pracovním úřadě, a to i v regionu, kde vlastně ta práce je, kde by nemuseli a kde v současné, už v současné době tato místa zaplňují zahraniční dělníci. Tím samozřejmě se zvyšuje také zadlužení státu, protože stát v rámci fiskální politiky vytváří už minimální mzdou dotaci, vytváří vlastně tím velmi bohatým sociálním programem poměrně velké fondy, které si musíme samozřejmě započíst na tu minusovou stránku. Já chápu to, že rozšíření Unie o dvě další země bude prospívat mnoha lidem v těchto dvou nově přistoupičích zemích, na druhou stranu bude velice tristní, pokud se obyvatelé

těch rozvinutějších regionů budou právě na tyhle ty dvě země a na ty lidi, kteří sem přijdou za prací, dívat poněkud spatra, nebo dokonce s nenávisť. Budou to dělat jenom proto, že sami nechtějí vykonávat tu práci, která je.

Petr HARTMAN, moderátor

Tím jsme se svým způsobem dostali k problémům České republiky, které, mimo jiné, brání tomu, aby Česká republika v dohledné době zavedla euro. Jak se na tyto problémy a samozřejmě další mnohé díval novoročním projevem prezident republiky Václav Klaus.

Václav KLAUS, prezident České republiky /ukázka/

Ekonomice se relativně daří, ale přesto jsme se v posledních letech naučili žít na dluh. Ten nebezpečně narůstá, a to ve sféře státní, ve veřejných financích, v penzijním systému, ve zdravotnictví, nikoliv ve sféře soukromé. Přímá vazba mezi zadlužením a splácením u státu bohužel není. Žádné vládě se nechce vlastními nepopulárními úspornými opatřeními zbavovat se dluhů způsobených vládami předcházejícími. Teď je příležitost to zastavit.

Petr HARTMAN, moderátor

Tolik určitá pasáž novoročního projevu prezidenta republiky Václava Klause. Na okruhu Český rozhlas 6 posloucháte pravidelný diskusní pořad Studio STOP. Tentokrát je zaměřen na euro a na to, kdy Česká republika splní závazky týkající se přijetí eura. Hosty ve studiu jsou ekonom Evžen Kočenda z Univerzity Karlovy a Petr Zahradník, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny. Kdybychom se měli podívat na českou ekonomiku na přelomu let 2006 a 2007, tak bychom mohli být, dalo by se říci, svědky určitého paradoxu, tedy toho, že české ekonomice podle nejrůznějších čísel se dařilo a daří relativně dobře, ale když se podíváme na veřejné finance, tak těm se zas tak skvěle nedaří a, už to zaznělo v úvodu, tak já to jenom zopakují, čeští politici neplní sliby, které dali Bruselu, a na tom je paradoxní to, že ty sliby nebyly vynuceny nějakým tlakem, ale že svým způsobem si ty parametry nastavila Česká republika. Jak se moc vzdálilo přijetí eura v roce 2006? Petře Zahradníku.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Já se domnívám, že Evžen Kočenda v souvislosti se stejnou otázkou ohledně Slovinska řekl větu, se kterou samozřejmě naprosto souhlasím, že Slovinsko bylo připraveno a ochotno si udělat pořádek. To si myslím, že je právě ta podmínka, která nás dělí od toho, kdy euro se stane zákonným platidlem i na území České republiky. Slovinsko je země, která je jenom nepatrně bohatší, než je Česká republika, v současné době někde na úrovni jednaosmdesáti procent průměru Evropské unie, Česká republika nějakých pětasedmdesát procent. Další postkomunistické země už jsou s podměrně výrazným odstupem. A právě i země, které jsou s výrazným odstupem, vstoupí do eurozóny zcela určitě dříve než naše země. Jinými slovy, není to pouze o ekonomické vyspělosti, ale je to i právě o té vůli udělat si pořádek ve vlastním hospodářství a chtít vytvořit jakýsi národní konsensus, že právě být členem eurozóny je pro tu zemi věc, která ji povýší, která se jí vyplatí, a tak dále. To je příklad nejenom baltských zemí, které určitě budou v eurozóně dříve, ale i případ sousedního Slovenska, které pravděpodobně nebo s největší pravděpodobností vstoupí do eurozóny v roce 2009. Takže na otázku kdy nejsem schopen dát přesné datum, ale věcně bych jej vymezil tehdy, kdy většina české společnosti bude chtít a kdy politici budou ochotni si právě ten pořádek v určitém časovém scénáři učinit. Jsem optimista, až do loňského roku jsem byl optimista. Věřil jsem, že to, ten původní termín 2010 by byl splnitelný. V současné době si to samozřejmě už vůbec nemyslím a řekl bych, že termín 2012, 2013 právě s ohledem na tu vůli chtít si myslím, že je tím možná realistickým termínem.

Petr HARTMAN, moderátor

Souhlasí Evžen Kočenda s tím, že je to hlavně o vůli politiků, že zas z hlediska ekonomického by nebylo tak složité vejít se do těch kritérií? Protože, abychom zde připomenuli, tak nejde o to, aby ta země neměla vůbec zadlužené veřejné finance, ale aby ten dluh, když to zjednoduším, byl v rozumné míře.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já s tím souhlasím, protože parametry, které je potřeba splnit, jsou vymezené. Existují různé názory, zda-li jsou úplně přesně definované, zda-li tam ten půl procenta má být dolů nebo tři procenta nahoru a tak dál. V souladu vlastně tato kritéria vlastně zaručují nebo vytvářejí nějaký stabilní rámec, nějaké stabilní ekonomické prostředí a země, která se normálně vyvíjí, má fungující ekonomiku a má v pořádku veřejné finance, tak nemá problémy tato kritéria vůbec splňovat, v podstatě o nich nemusí debatovat. Jestliže si vezmeme, že monetární kritéria, za ně je odpovědná centrální banka, a tato kritéria v podstatě se plní, jestliže je kritérium měnového kurzu, za které je odpovědná také centrální banka, tak to se uvidí, až vstoupíme prostě do té dvouleté zkušební fáze. Pak tady zbývají dvě kritéria, která jsou fiskální. Za ty je odpovědná vláda, která je volena jednou za čtyři roky. Čili skutečně ve chvíli, kdy si politici přestanou hrát na to, že přistupujeme k Evropské unii, ale začnou v tom skutečně něco dělat, tak pak můžeme začít odhadovat, v jaké době bude Česká republika připravena na vstup do eurozóny.

Petr HARTMAN, moderátor

Tady se ještě vytváří takové falešné povědomí mezi lidmi, často ho přiživují politici, a to v tom, že vlastně kdyby nebylo Evropské unie a těch jejích požadavků, takže bychom se nemuseli až tak zabývat těmi problémy týkajícími se dluhu veřejných financí, deficitu státního rozpočtu a tak dál, bobtnajících výdajů. Samozřejmě to tak není, neděláme to.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

To si myslím, že je hluboké nepochopení, protože těmihle věcmi, já bych to úplně otočil, těmihle věcmi bysme se v první řadě měli zabývat sami kvůli sobě, sami kvůli fungování země. O tom, jestli to chce Evropská unie, já osobně to považuji za irelevantní, prostě mě to, pokud mám v nepořádku veřejné finance, v takovém nepořádku, jako jsou české veřejné finance, tak mně přání nebo příkaz Evropské unie je, s prominutím, šumafuk. Že se tady ty požadavky shodují, to je v podstatě věc nějaké historické, nějakého historického vývoje.

Petr HARTMAN, moderátor

Je to důkaz toho, že tedy neplníme sliby Bruselu, také toho, že naše země z hlediska nějaké dlouhodobé ekonomické stability se nevyvíjí normálně, když se daří ekonomice a rostou dluhy.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Bohužel, nicméně je to jev, který byl patrný v minulých zhruba dvaceti letech. Ano, odpovím jednoznačně ano, nevyvíjí se normálně, ale současně není to anomálie v rámci, v rámci, v rámci nejenom starých členských zemí Evropské unie, ale zejména právě těch nových. Slovenská, maďarská ekonomika rostou rovněž poměrně utěšeně a zejména v případě Maďarska, řekl bych, že stav veřejných financí je ještě daleko tristnější, už z toho důvodu, že třeba, možná jsem naivní, snílek, optimista, ale třeba například ten pár dní starý vládní program, ve kterém se hovoří o tom, že do roku 2010 by právě ta míra deficitu k HDP měla být snížena až na 2,3 %, čímž by se tedy v případě splnění ten klíčový a vlastně jediný neuralgický

bod těch maastrichtských kritérií naplnil, tak něco takového Maďarsko nemá a právě z tohoto důvodu Maďaři očekávají, nejenom populace, ale i zodpovědní tvůrci hospodářské politiky, že Maďarsko do eurozóny nevstoupí před rokem 2015. Takže možná částečná náprava tohoto stavu, částečný důkaz toho, že někteří z našich politiků možná chtějí je, řekněme, obsažen v tom novém vládním prohlášení, ale papír snese všechno. Až budeme v roce 2010 skutečně počítat tento účet a uvidíme tam to číslo jako skutečnost, tak teprve poté se budeme moci radovat.

Petr HARTMAN, moderátor

Jak se zpívá v jedné písni "jak nás učí dějiny, pouze čin je účinný".

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já bych k tomu ještě doplnil. Ano, je potřeba skutečně si uvědomit, že ta debata, kterou vedeme od začátku o České republice především, tak je aplikovatelná na mnoho zemí současné Evropské unie. My jsme se s kolegy dívali na vývoj za posledních deset let, někdy od roku 95 do roku 2005, bez minulého roku, na to ještě nebyly data. V podstatě tam se ukazuje, že nové členské země Evropské unie jsou vlastně v plnění těch fiskálních kritérií stejně nedisciplinované jako mnohé země staré Evropské unie. Čili to není, ta kritika nejde jenom na Českou republiku. Ta kritika jde skutečně na četné vlády v rámci Evropské unie, protože kdybych to trošku paušalizoval, tak většina Evropské unie je zralá na reformy v sektoru veřejných financí.

Petr HARTMAN, moderátor

A v čem se bere to pokušení žít si nad poměry, že tedy v mnoha zemích Evropské unie k tomu dochází? Je to dáno tím, že katastrofa nehrozí a ...

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Já bych možná pro, pro začátek, než se pustím do odpovědi, uvedl číslo. Na začátku jsme zmínili, že euro zde existuje v hotovostní podobě pět, v bezhotovostní podobě osm let. Jinými slovy, že právě ty země, které jsou součástí eurozóny, by již toto teoreticky měly mít vyřešeno. Maastrichtské kritérium dluhu hovoří, že maximální možná úroveň dluhu je šedesát procent hrubého domácího produktu. Průměr eurozóny toho samého kritéria skutečný v roce 2006 je zhruba šedesát osm procent, jinými slovy o osm procentních bodů výše, než by mělo být v době, kdy tyto země do eurozóny vstupovaly. Takže ta nedisciplinovanost je tam značná. A proč je. Já bych si ji osobně subjektivně vysvětloval tím, že ... šel bych až do období poválečného, že padesátá, šedesátá, možná i počátek sedmdesátých let byl dobou velmi dynamického hospodářského růstu, a poté, co tyto země pocítily jakýsi blahobyť, tak se snažily tento blahobyť nějakým způsobem rozdělovat a, řekněme, celospolečensky poměrně férově rozdělovat a začaly žít na dluh, začaly právě využívat nejrůznější opatření financovaná z rozpočtových výdajů a na to si zvykly v podstatě v průběhu celých osmdesátých let až do počátku devadesátých let, a poté, co měly právě tento život na dluh, respektive život závislý na rozpočtových výdajích omezit, tak se jim to přestávalo líbit a z tohoto poměrně automatického mechanismu se doteďka velmi obtížně vzpamatovávají.

Petr HARTMAN, moderátor

Reakce Evžena Kočendy.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já si dovolím tvrdit, že kdyby vlastně nedošlo k tomu, že myšlenky, myšlenky o monetární integraci dospěly do takového stadia, že vlastně v roce 92 už bylo možné si říci "dobře, pojďme udělat měnovou, ekonomickou a měnovou unii, ale za předpokladu, že splníme určitá kritéria a ta kritéria si nyní řekněme", tak si myslím, že to zadlužování by bylo daleko větší. Já si myslím, že vlastně ta myšlenka monetární integrace a její uskutečnění působila v té době jako brzda na zvyšování zadlužení a vlastně rozházovačností v rámci veřejných financí. Protože když si vezmete, ta kritéria se nevzala jenom, že by spadla jako ...

Petr HARTMAN, moderátor

Z Marsu.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

... jak je ten seriál z oblaků nebo z Marsu, že by je někdo vynášel na Marsu samozřejmě, to rozhodně ne. Těch šedesát procent, které tady zmínil kolega Zahradník jako procento veřejné, celkového veřejného dluhu vůči hrubému domácímu produktu, to bylo vlastně číslo, které bylo tehdejší průměr z těch tehdejších stávajících zemí, členů Evropské unie. Čili oni si řekli "dobře, tak pojďme a nikdo nepřesáhne průměr nebo v době, kdy se bude hodnotit, tak bysme to všichni měli mít prostě pod tímhle nebo maximálně na tom průměru". Tři procenta deficitu, vládního deficitu vůči HDP, to se taky nevzalo odněkud prostě z Marsu nebo z nějaké jiné planety. To byl vlastně konzervativní deficit tehdejšího Německa, protože Německo bylo bráno jako jakýsi garant. Vlastně ta dlouhodobá strategie německé centrální banky vlastně držet inflaci pod kontrolou a rozhodně nepřipouštět jakékoliv monetarizování dluhů, které vláda vytváří, tak vlastně to bylo jakýsi, to bylo bráno jako jakýsi konzervativní, jakási konzervativní míra zadlužení, přes kterou by země neměly jít. Proto já říkám tyhle čísla, že se opravdu nevzaly odnikde, odněkud nikam, ale ty státy si je vzaly jako nějaká reálná, reálná kritéria. Ta čísla se třeba nemusí hodit úplně na současný stav situace v naší zemi, to já jako neříkám, ani je neobhajuju, že jsou to čísla přesně šitá na nové země, které přistoupily do Evropské unie, ale sama o sobě jako celek, opakují, ta čísla představují nějaký závazek nějakého kredibilního rámce makroekonomické stability.

Petr HARTMAN, moderátor

Když jsme u toho závazku, já bych se ještě vrátil k tomu závazku, který dala Česká republika Evropské unii, tedy jakým způsobem a dokdy hodlá splnit podmínky nutné pro přijetí eura. Ten plán, už zde bylo řečeno, není plněn. Jak tuto situaci vnímá hlavní analytik Československé obchodní banky Tomáš Sedláček.

Tomáš SEDLÁČEK, hlavní analytik Československé obchodní banky /ukázka/

My teď budeme odevzdávat nový konvergenční program, který budeme muset přizpůsobit a to ho budeme muset přizpůsobit ze dvou úhlů. Za prvé tedy musíme navýšit nebo jistým způsobem omluvit nebo vysvětlit ten deficit, který čekáme na rok 2007, a za druhé se musíme rozmyslet, jestli teda chceme to euro přijmout v roce 2010 nebo později. To mi teď není jasné, tomu teď, upřímně řečeno, nerozumím, protože tu vůli u současné vlády nevidím, není to tak velká priorita, jako to bývala za vlády minulá a nevím, jestli se stále trvá na tom datu 2010. Z ekonomického hlediska je úplně jedno, jestli to přijmeme zítra. Kdyby zítra mávnutím kouzelného proutku se koruny proměnily v eura, teda ne v paritě, tak se nic nestane. Ta česká ekonomika na to připravená je a jediné, co se změní, jsou ceny. Žádná katastrofa nenastane. Jestliže vstoupíme do eura v roce 2015, tak to pro tu ekonomiku taky nebude mít vysloveně negativní vliv. Proč si

myslím, že je dobrý cílový rok 2010, je nikoliv ani tak kvůli tomu euru, ale právě kvůli disciplíně, kterou to vyžaduje z hlediska veřejných financí a chování ministerstva financí a celé vlády. Minulá dohoda byla rok 2010, na kterém se podepsalo ministerstvo financí, Česká národní banka a ministerstvo průmyslu a obchodu, takže i toto budeme muset změnit. A myslím si, že to je škoda, protože spíš než jako cíl bych na ten rok pohlížel jako na kotvu. To znamená, my sami se zavazujeme, že do roku 2010 si vyčistíme své veřejné finance. Koneckonců Maďarsko je na tom o hodně hůř a ... nebo důtku, kterou dostali, bylo několikrát vrácený, což bylo teda velice potupné, k přepracování ten jejich konvergenční program. To je všechno na vůli politiků. Trošku mě překvapuje, že právě vláda, která říká, že je pravicová, tak se vzdává přijetí eura právě kvůli tomu, že tvrdí, že na to naše ekonomika není připravena. Ekonomika na to připravena je. Náš rozpočet není dostatečně sesekán, a to, znova opakuju, je naprosto v gesci současné vlády.

Petr HARTMAN, moderátor

Tolik hlavní analytik Československé obchodní banky Tomáš Sedláček. On tam hovořil o tom, že kdyby zítra bylo zavedeno euro, tak se vlastně nic zásadního nestane, že ekonomika je na to připravena. Souhlasí s tím Evžen Kočenda?

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já s tím taky souhlasím, protože ona ekonomika skutečně šlape a opakuji, co kolega Sedláček před chvílí řekl, není připraven rozpočet, nejsou na to připraveny finance. Tady je totiž důležité si uvědomit jeden poměrně velmi důležitý fakt. Ve chvíli, kdy se vymění koruny za eura při nějaké paritě, tak naše centrální banka bude stále fungovat jako regulační orgán nad bankovním trhem a tak dál, ale už nebude vykonávat monetární politiku. Její monetární, nezávislost v monetární politice prostě bude pryč. To je důležité si uvědomit z toho důvodu, že monetární politika jako nástroj při určité, určitých regulacích ekonomiky, při různých pobídkách nebo přibrzdování nemůže být použita, pokud ji nemáme. Tudíž pokud budeme mít euro třeba zítra nebo za pět let, tak to je jedno, ke kterému datu, tak v tu chvíli končí monetární nezávislost. Důležité je to, že jestliže zmizí monetární politika, nezávislá monetární politika jako nástroj určité ekonomické regulace, tak pak nastupuje už jenom ta fiskální politika. A nedovedu si představit, že by fiskální politika při současných vládách nebo při současných tendencích, jak se vlády dívají na veřejné finance, byla jiným způsobem než expanzivní. Tudíž k tomu akumulovanému dluhu by nám přibyla maximálně fiskální politika na podporu ekonomiky, kdyby se ekonomice přestalo dařit, pouze tím expanzivním směrem, což by vedlo zase k nějakému akorát zvětšování dluhu, zvýšení inflace a tak dál, protože už by to nebyla nezávislá monetární politika centrální banky, která by mohla působit jako páka tím, tím dobrým směrem.

Petr HARTMAN, moderátor

Čili, zjednodušeně řečeno, více bychom se vydali do rukou politiků, kteří myslí spíše na politický zisk než na ekonomickou stabilitu.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já si nemyslím, že to je úplně jako správná charakteristika, ale myslím si, že by naše ekonomika fungovala v podmínkách, kdy centrální banka nemůže provádět nezávislou monetární politiku. Já netvrdím, že závislost monetární politiky naší centrální banky je kdoví jak veliká. Samozřejmě ta je určitým způsobem omezena, už tím jenom, že vlastně máme nějaký řízený plovoucí režim měnového kurzu a referenční měnou je euro, ale na druhou stranu nezávislost měnové politiky České národní banky je samozřejmě větší než nezávislost monetární politiky země, která má třeba fixovanou měnu přímo,

přímo na euro. Ta už si ji úplně de facto vzala, anebo funguje v nějakém jakoby Maďarsko, v nějakém pseudo ERM II systému, který ještě není deklarován, ale už je tam vlastně vazba na to euro jasně, jasně vidět taky. Na druhou stranu podle nejnovějších průzkumů centrální banky České republiky a Polska mají jednu z nejvíce nezávislých monetárních politik v těch nových přistoupivších zemích. Čili u nás vlastně ten, ten přístup na euro by byl vlastně cítit nejvýrazněji, tou ztrátou monetární politiky. A opět se na to musíme dívat v souvislosti vlastně s nárůstem pole působnosti fiskální politiky.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Kdybych ještě na závěr měl pohovořit o zavedení eura, třeba z pohledu běžných lidí, tak oni si mohou říkat je to docela výhodné, že euro ještě nemáme, protože koruna vůči euru posiluje, takže až jednou dojde k tomu momentu, kdy tedy euro bude platit i v České republice, tak když se bude třeba přepočítávat náš plat, tak to pro nás bude výhodnější, když bude euro, teďka jenom ilustrativně dám příklad, za dvacet korun, než kdyby bylo za třicet. Je tento pohled správný? Petře Zahradníku.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Tento pohledu určitě správný je, nicméně i euro je mince, respektive peníze, které mají dvě strany, a řekl bych, že tento pohled je jakýsi prvoplánový pohled. Na druhou stranu lze asi zřejmě uvažovat, že tito lidé jsou například zaměstnanci firem, které třeba exportují a kde ten kurz je velmi důležitý z hlediska exportní schopnosti té dané firmy a za předpokladu, že by třeba ten kurz byl příliš tvrdý, tak se ukáže, že produkce, kterou ta daná firma vyváží ven, se stane obtížně konkurenceschopná a ti lidé na základě toho, řekněme, ztratí svoji, svoji pracovní pozici, což není úplná chiméra. To je věc, která se stala hned v roce 1990 v souvislosti s měnovým sjednocováním Německa, kdy nové, vlastně tehdy ještě nikoliv spolkové země, tehdy ještě NDR v červenci roku 1990 přijala podmínky, měnové podmínky západního Německa, tvrdé, velmi tvrdé, čímž východoněmecká produkce se stala totálně exportně nekonkurenceschopná a důsledky tohoto kroku, to znamená přijetí, respektive vstup do měnové unie za neadekvátních kurzových podmínek, v neadekvátní čas vedly k důsledkům, které východoněmecká ekonomika řešila celé příští desetiletí. Takže svým způsobem je to samozřejmě legitimní pohled, ale upozornil bych na to, že každá mince má skutečně dvě strany a to, jestli je kurz příliš tvrdý, může vyhovovat určitému ekonomickému subjektu a jiný ekonomický subjekt, který provádí, řekněme, reciproční nebo opačné ekonomické operace, se na to dívá právě opačně.

Petr HARTMAN, moderátor

O tom, kdy budeme platit eurem, tedy není ještě zdaleka rozhodnuto. Bude záležet především na chování českých politiků. Kdybychom měli tedy to naše povídání nějak uzavřít, je podle vás velmi znepokojivé to, že je pravděpodobné, že v roce 2010 v České republice euro nebude nebo není to až tak zas dramatické? Evžene Kočendo.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Já si myslím, že to dramatické není. Já si myslím, že by bylo znepokojivé, kdybychom v roce 2010 euro přijali v situaci, kdybychom vstupovali do eurozóny s nerovnovázným kurzem, kdybychom vstupovali do eurozóny s fiskálními čísly, která by neodpovídala pravdě, jako se to například stalo v Řecku. Řecko kdyby vstupovalo do eurozóny, tak tam není, protože ty čísla si ..., Američané na to mají krásný termín "vařit knihy". Takže já si myslím, že to bych považoval za znepokojivé, kdybychom vstupovali, kdybych udělali takhle závažný krok, jako je konverze měny, při nepravdivých údajích.

Petr HARTMAN, moderátor

Petr Zahradník.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Nemám co dodat.

Petr HARTMAN, moderátor

Dobře. Takže tím končí pravidelný diskusní pořad Studio STOP, který se vysílá na okruhu Český rozhlas 6. Hosty byli ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny Petr Zahradník a ekonom Evžen Kočenda z Univerzity Karlovy. Děkuji za účast. Opět někdy na slyšenou.

Petr ZAHRADNÍK, ředitel kanceláře pro Evropskou unii České spořitelny

Na slyšenou.

Evžen KOČENDA, ekonom, Karlova univerzita

Na shledanou.